

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ДО УМОВ ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Магдалюк Денис

В умовах повномасштабної війни проблема соціальної адаптації ветеранів до цивільного життя набуває особливої актуальності. Зростання кількості учасників бойових дій в українському суспільстві обумовлює необхідність комплексного вивчення труднощів, з якими ветерани стикаються після повернення до мирного середовища. Процес адаптації ускладнюється не лише наслідками бойового досвіду, а й змінами соціальних ролей, порушенням звичних комунікативних зв'язків, труднощами професійної реалізації та необхідністю повторної інтеграції у суспільне життя [4].

Метою тез є теоретичний аналіз соціально-психологічних бар'єрів соціальної адаптації ветеранів до умов цивільного життя.

Соціальна адаптація ветеранів є складним багатовимірним процесом, який охоплює психологічні, соціально-економічні, сімейні та інституційні аспекти [1]. Її успішність значною мірою залежить від здатності особистості інтегрувати травматичний досвід у подальше життя, відновити соціальні зв'язки та сформувати нові життєві орієнтири. Водночас адаптаційний процес часто супроводжується низкою бар'єрів, які ускладнюють повернення до цивільного середовища.

Одним із найбільш поширених бар'єрів соціальної адаптації ветеранів є психоемоційні наслідки бойового досвіду [3]. Повернення до цивільного життя часто супроводжується підвищеним рівнем тривожності, емоційною напругою, труднощами емоційної регуляції, порушенням довіри до оточення та внутрішнім конфліктом між військовою і цивільною ідентичністю. Для частини ветеранів характерним є відчуття відчуження від суспільства, нерозуміння з боку цивільного населення та втрата відчуття власного місця у мирному соціальному просторі [2].

Соціально-комунікативний бар'єр адаптації ветеранів проявляється у «цивільно-військовому розриві», труднощах побудови соціальних зв'язків, професійної

комунікації та інтеграції в мирне середовище [4]. Адаптацію ускладнюють соціальні стереотипи, упередження роботодавців і недостатня готовність суспільства до взаємодії з людьми, які мають бойовий досвід. Важливими залишаються й економічні труднощі: працевлаштування, перекваліфікація та матеріальна нестабільність [1]. Водночас професійна реалізація сприяє відновленню контролю над життям і підвищенню психологічного благополуччя.

Важливу роль у процесі соціальної адаптації ветеранів відіграє система соціальної підтримки, яка виступає одним із ключових зовнішніх ресурсів подолання наслідків бойового стресу та ресоціалізації особистості [5]. Підтримка сім'ї, громади, державних інституцій, волонтерських і громадських організацій сприяє зниженню рівня соціальної ізоляції, відновленню відчуття безпеки та формуванню довіри до соціального середовища. Важливе значення має не лише матеріальна допомога, а й доступ до психологічного супроводу, соціального консультування та програм професійної адаптації.

У сучасних психологічних дослідженнях значна увага приділяється концепції посттравматичного зростання, яка розглядається як можливість позитивної трансформації особистості після пережитого травматичного досвіду [2]. Посттравматичне зростання може проявлятися у переосмисленні життєвих цінностей, розвитку внутрішньої стійкості, посиленні міжособистісних зв'язків та формуванні нових життєвих смислів. Важливим психологічним ресурсом адаптації виступає резильєнтність, яка забезпечує здатність особистості долати кризові ситуації та відновлювати психологічну рівновагу.

Ефективність соціальної адаптації ветеранів значною мірою залежить від реалізації комплексного міждисциплінарного підходу, який поєднує психологічну підтримку, соціальний супровід, професійну адаптацію та розвиток соціального середовища [1]. Важливу роль у цьому процесі відіграють фахівці соціальної роботи, які забезпечують посередництво між ветеранами та соціальними інституціями, сприяють

доступу до необхідних послуг і підтримують процес інтеграції у цивільне життя.

На сучасному етапі в Україні поступово розширюється система підтримки ветеранів, створюються нові соціальні сервіси, програми перекваліфікації, центри психологічної допомоги та ветеранські простори. Проте залишаються актуальними проблеми недостатньої міжвідомчої взаємодії, дефіциту кваліфікованих фахівців, нерівномірного доступу до послуг та формального підходу до врахування індивідуальних потреб ветеранів [4].

Важливим ресурсом адаптації виступає соціальний капітал, який проявляється через підтримувальні соціальні зв'язки, довіру, включеність у спільноту та можливість активної участі у суспільному житті [5]. Наявність стабільного соціального оточення сприяє формуванню відчуття безпеки, підвищенню рівня психологічного благополуччя та зниженню ризику соціальної ізоляції.

Отже, соціально-психологічні бар'єри соціальної адаптації ветеранів до умов цивільного життя мають комплексний характер і потребують системного підходу до їх подолання. Успішна інтеграція ветеранів у суспільство можлива за умови поєднання психологічної реабілітації, соціальної підтримки, професійної реалізації та розвитку ефективної системи соціального супроводу. Перспективою подальших досліджень є вивчення практичних механізмів підвищення ефективності соціальної роботи з ветеранами та розроблення програм підтримки, орієнтованих на розвиток резильєнтності й посттравматичного зростання особистості.

Список використаних джерел

1. Антонов О. Системний підхід у соціальній адаптації ветеранів війни. Київ : Інститут соціальної роботи, 2021.
2. Білоус Г. Духовні аспекти реабілітації учасників бойових дій. Психологія та суспільство. 2022. № 1. С. 88–95.
3. Буряк О. О., Гіневський М. І., Катеруша Г. Л. Шляхи та методи реабілітації осіб з «військовим синдромом» та посттравматичним стресовим розладом. Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. 2015. № 3(44). С. 137–141.
4. Гончаренко С. Соціальна адаптація ветеранів бойових дій: проблеми та перспективи. Соціальна робота в Україні. 2020. № 2. С. 12–18.
5. Дмитренко В. Соціальний капітал як ресурс адаптації ветеранів. Актуальні проблеми соціології. 2023. № 2. С. 30–36.